
A N N A L E S
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XLVII, 3

SECTIO H

2013

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Zakład Finansów Podmiotów Gospodarczych

ELŻBIETA WROŃSKA-BUKALSKA

*Wykorzystanie spółki komandytowo-akcyjnej
w działalności grupy kapitałowej*

The role of limited joint stock companies in holding operation

Słowa kluczowe: optymalizacja podatkowa, holding, spółka osobowa, fundusze inwestycyjne

Key words: tax optimization, holding, partnership, investment funds

Wstęp

W ostatnich kilku latach widoczny jest dynamiczny wzrost liczby rejestrowanych spółek komandytowo-akcyjnych (SKA). W dużej mierze wynika on z możliwości wykorzystania tej formy organizacyjno-prawnej dla potrzeb optymalizacji podatkowej. Jak wykazuje dotychczasowa praktyka gospodarcza, większość SKA powstaje w związku z funkcjonowaniem grup kapitałowych.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie znaczenia tej formy organizacyjno-prawnej i jej wykorzystania w zarządzaniu i organizowaniu działalności gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania grupy kapitałowej. W artykule zostanie przeprowadzona teoretyczna analiza zasad funkcjonowania SKA oraz możliwości wykorzystania tej formy organizacyjno-prawnej do osiągnięcia priorytetowych celów przez grupę kapitałową.

1. Istota i podstawowe zagadnienia dotyczące funkcjonowania grupy kapitałowej

Pojęcie grupy kapitałowej jest trudne do uchwycenia. W literaturze często występują odmienne definicje, które wynikają z różnych badań i doświadczeń. Według M. Trockiego grupa kapitałowa to utworzone zgrupowanie, które realizuje wspólny cel gospodarczy. W jego skład wchodzi jednostki gospodarcze, które są powiązane trwale więzami majątkowymi oraz własnościowymi. Mają możliwość realizowania wspólnych celów, które wynikają z rodzaju oraz intensywności powiązań [Trocki, 2004, s. 41]. Należy zwrócić uwagę, że polskie ustawodawstwo nie definiuje pojęcia „holding” czy „grupa kapitałowa”. Podmiotem kontrolującym, jak i kontrolowanym może być spółka kapitałowa, ale też inny podmiot. Jednak w przypadku holdingu jako grupy spółek zakłada się, że będą to spółki przede wszystkim prawa handlowego. Trocki uważa, że grupa kapitałowa to powiązane osoby prawne, natomiast zgrupowania gospodarcze to powiązania różnych podmiotów [Trocki, 2004, s. 40–41]. Umożliwia to dość szerokie rozumienie tego pojęcia, jak również charakterystyki podmiotów biorących udział w tworzeniu grupy kapitałowej (formy organizacyjno-prawnej, funkcji, zależności).

Organizacja grupy kapitałowej może opierać się na powiązaniach kapitałowych, majątkowych, kontraktowych lub personalnych [Trocki, 2004, s. 51]. Powiązania kapitałowe powstają, gdy jedna spółka staje się właścicielem akcji czy udziałów innej. Powiązania majątkowe występują, gdy majątek będący własnością jednej ze spółek jest wykorzystywany w działalności całej grupy. Powiązania kontraktowe mają miejsce w przypadku określenia wzajemnych praw i obowiązków w ramach realizacji wspólnej polityki gospodarczej w postaci sformalizowanej umowy. Powiązania personalne występują w sytuacji, gdy funkcje w organach podmiotów gospodarczych pełnią równocześnie te same osoby. M. Trocki zwraca uwagę, że w praktyce funkcjonowania polskich grup kapitałowych można zaobserwować zjawisko niedoceniań innych niż kapitałowe sposobów podporządkowania i oddziaływania.

Grupy kapitałowe mają określony cel gospodarczy, który najogólniej można ująć jako dążenie do uzyskania określonych korzyści materialnych z prowadzonej działalności gospodarczej. Jest to jednak ogólnie sformułowany cel każdego ugrupowania, realizowany poprzez cele cząstkowe. Do utworzenia grupy mogą skłaniać cele, których realizacja nie jest możliwa w ramach oddzielnych jednostek. Powszechnie wyróżnia się cztery podstawowe powody, dla których spółki dokonują połączeń [Helin, 2008, s. 15]: techniczne i operacyjne, rynkowe i marketingowe, strategiczne, menedżerskie oraz finansowe. Finansowe cele istnienia grupy kapitałowej to między innymi [Helin, 2008, s. 15; Trocki, 2004, s. 42]: optymalizacja wykorzystania środków pieniężnych, zwiększenie zdolności do zadłużania, optymalizacja obciążeń podatkowych.

W praktyce podmioty biorące udział w procesach połączeniowych kierują się jednocześnie kilkoma różnymi przesłankami. Jednak to priorytetowe i kluczowe cele tworzenia grupy kapitałowej narzucają formę jej połączenia, ale też organizację

i strukturę. Zróznicowanie priorytetów wśród celów powoduje zróznicowanie roli, jaką w poszczególnych typach grup kapitałowych odgrywają spółki matki i spółki córki. Odmienność priorytetów co do celów wpływa na zakres funkcji realizowanych przez poszczególnych uczestników grupy [Trocki, 2004, s. 71].

Każda grupa musi być odpowiednio zorganizowana i zarządzana, żeby móc realizować swoje cele poprzez wypełnianie funkcji koniecznych do jej funkcjonowania [Kreft, 2004, s. 143]. Odpowiednia organizacja i struktura grupy kapitałowej ułatwiają bowiem osiągnięcie postawionych celów. Niniejszy artykuł koncentruje się na kształcie grupy kapitałowej w sytuacji, gdy priorytetowym celem jej funkcjonowania jest optymalizacja obciążeń podatkowych z przewagą wykorzystania powiązań personalnych. W tym kontekście w ostatnich kilku latach coraz powszechniej wykorzystuje się instytucję spółki komandytowo-akcyjnej.

2. Istota spółki komandytowo-akcyjnej

Szczególony rodzaj spółki, która może być wykorzystana jako forma organizacyjno-prawna do prowadzenia działalności operacyjnej w ramach grupy kapitałowej, stanowi spółka komandytowo-akcyjna. Jest to forma organizacyjno-prawna, której formuła została wprowadzona do Kodeksu spółek handlowych dopiero w roku 2001 r. Na koniec 2005 r. funkcjonowały 43 spółki komandytowo-akcyjne, na koniec 2009 r. – 714, a na koniec 2011 r. – już 1 513 [Mały Rocznik Statystyczny, 2010 i 2012, s. 501]. Wysoka dynamika przyrostu liczby podmiotów gospodarczych funkcjonujących w tej formie organizacyjnej wiąże się z ich dużą „przydatnością” w prowadzeniu działalności. Są one wykorzystywane do realizowania wspólnych przedsięwzięć w charakterze spółek celowych (w ramach funkcjonowania grup kapitałowych czy też partnerstwa publiczno-prywatnego).

W strukturach tej formy organizacyjno-prawnej występują dwie grupy wspólników: co najmniej jeden komplementariusz i co najmniej jeden akcjonariusz [Kodeks spółek handlowych, 2000]. Komplementariusz odpowiada bez ograniczeń za zobowiązania spółki i jest zobowiązany do prowadzenia spraw spółki (właściciel aktywny). Akcjonariusz odpowiada do wysokości wniesionego wkładu kapitału zakładowego, nie reprezentuje spółki i nie uczestniczy w prowadzeniu spraw spółki (właściciel pasywny). Podstawowym obowiązkiem akcjonariusza jest wniesienie wkładu. Kluczowymi osobami w tej spółce są osoby aktywnie dążące do zachowania kontroli nad podmiotem oraz bieżącego prowadzenia jej spraw (właściciel aktywny, komplementariusz).

W ramach tej formy organizacyjno-prawnej istnieją możliwości bezpiecznego dla obydwu stron konstruowania relacji w zakresie podziału zadań, ale też ponoszonego ryzyka, odpowiedzialności i wyników finansowych. Forma ta daje możliwość koncentracji władzy komplementariuszom, a jednocześnie pozyskiwania kapitału na szeroko rozumianym rynku finansowym. Spółka komandytowo-akcyjna może być więc dobrym rozwiązaniem dla firmy poszukującej źródeł finansowania wśród

anonimowych inwestorów. W przypadku pojawienia się akcjonariusza może łatwiej pozyskać finansowanie (choćby poprzez emisję akcji nawet na rynku regulowanym).

Do organizacji spółki komandytowo-akcyjnej mają zastosowanie przepisy art. 125–150 Kodeksu spółek handlowych. W sprawach nieuregulowanych w ww. artykułach stosuje się także kodeksowe przepisy dotyczące spółki komandytowej (m.in. w zakresie stosunków prawnych łączących komplementariuszy, relacji z akcjonariuszami oraz osobami trzecimi), a także przepisy dotyczące spółki akcyjnej (m.in. w zakresie kapitału zakładowego, wkładów akcjonariuszy, akcji, rady nadzorczej i walnego zgromadzenia).

SKA jest spółką osobową, co oznacza, że może we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywaną. Prowadzi przedsiębiorstwo pod własną firmą.

W spółce komandytowo-akcyjnej można ustanowić radę nadzorczą, a jeśli liczba akcjonariuszy przekracza 25, to według Kodeksu spółek handlowych utworzenie rady nadzorczej staje się obligatoryjne. Jednak organem stanowiącym jest walne zgromadzenie, w którym uczestniczą zarówno komplementariusze, jak i akcjonariusze. Każda akcja objęta lub nabyta przez osobę, która nie jest komplementariuszem, daje prawo do jednego głosu, jeżeli w statucie nie zapisano inaczej. Ponadto komplementariusz i akcjonariusz uczestniczą w zysku proporcjonalnie do wkładów wniesionych do spółki, chyba że statut określa inny sposób podziału zysków.

Uchwały walnego zgromadzenia są wymagane dla spraw wymienionych w statucie spółki oraz Kodeksie spółek handlowych, w tym m.in.: rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania komplementariuszy z działalności spółki oraz sprawozdania finansowego spółki za ubiegły rok obrotowy, udzielenie komplementariuszom prowadzącym sprawę spółki absolutorium z wykonania przez nich obowiązków, udzielenie członkom rady nadzorczej absolutorium z wykonania przez nich obowiązków. W ramach realizacji kompetencji walnego zgromadzenia za uchwałą m.in. w sprawie podziału zysku za rok obrotowy w części przypadającej akcjonariuszom muszą głosować wszyscy komplementariusze. Zgoda większości komplementariuszy jest, pod rygorem nieważności, wymagana dla uchwały walnego zgromadzenia m.in. w sprawach podziału zysku za rok obrotowy w części przypadającej komplementariuszom.

Spółki osobowe nie mają osobowości prawnej, stąd też dochody osiągnane w wyniku działalności prowadzonej przez spółkę osobową nie stanowią odrębnego przedmiotu opodatkowania. Natomiast opodatkowaniu podlegają dochody przypadające na poszczególnych wspólników spółki osobowej wypracowane w toku prowadzenia działalności gospodarczej w formie SKA. Stąd też dochody osiągnięte w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą są proporcjonalnie (w stosunku do wniesionych wkładów, chyba że umowa spółki określa inne proporcje) dzielone między wspólników i dopiero wspólnicy rozliczają się z podatku dochodowego w związku z osiągniętymi dochodami. Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych stanowi, że przychody z udziału w spółce niebędącej osobą prawną u każdego podatnika określa się proporcjonalnie do jego udziału w zysku oraz łączy się z pozostałymi przychodami z innych źródeł [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2012, art. 8].

Sposób opodatkowania dochodu z udziału w spółce osobowej zależy od cywilnoprawnego statusu danego wspólnika. Jeśli wspólnikiem jest osoba fizyczna, to dochody z działalności przypadające zgodnie z przyjętą proporcją na wspólnika zostają opodatkowane według Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Jeśli wspólnikiem spółki osobowej jest spółka kapitałowa, to osiągnięte dochody przypisane wspólnikowi są łączone z innymi przychodami i kosztami podmiotu i podlegają opodatkowaniu na zasadach ogólnych określonych w Ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych. Dochody spółek kapitałowych z działalności prowadzonej w formie spółki osobowej nie stanowią odrębnego przedmiotu opodatkowania, ale są traktowane jako przychody i koszty z prowadzonej działalności gospodarczej.

W przypadku podatku od dochodu z działalności gospodarczej prowadzonej przez spółki osobowe nie występuje zjawisko podwójnego opodatkowania dochodu, bowiem osiągnięte dochody z działalności podlegają opodatkowaniu tylko jeden raz. Dotyczy to momentu ich wypracowania i przypisania wspólnikowi stosownej proporcji dochodu. Warto podkreślić, że to na spółce osobowej ciąży obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych. Ma to jednak tylko umożliwić ustalenie przychodów i kosztów oraz dochodu wspólników.

Duże podobieństwo formuły spółki komandytowo-akcyjnej do rozwiązań wykorzystywanych w spółkach kapitałowych przy zachowaniu jej charakteru osobowego, a jednocześnie dynamicznie rosnąca liczba funkcjonujących w tej formule podmiotów gospodarczych powoduje, że stają się one interesującym przedmiotem badań. Na szczególną uwagę zasługują kwestie braku opodatkowania dochodu przez spółkę i braku zjawiska podwójnego opodatkowania.

3. Wykorzystanie spółki komandytowo-akcyjnej w organizacji grupy kapitałowej

Najczęściej ze struktury grupy kapitałowej uwzględniającej SKA korzystają firmy z branży budowlanej i deweloperskiej, które zawiązując SKA, jako spółki celowe realizują za ich pośrednictwem konkretne projekty budowlane. Z takiego rozwiązania korzysta na przykład Gant Development (na koniec 2011 r. w strukturze organizacyjnej funkcjonowały 44 spółki komandytowo-akcyjne) czy chociażby Wikana (12 spółek komandytowo-akcyjnych).

Grupa kapitałowa uwzględniająca w swojej strukturze SKA wymaga w pierwszej kolejności utworzenia, we współpracy z towarzystwem funduszy inwestycyjnych, funduszu inwestycyjnego zamkniętego aktywów niepublicznych (fizan) dedykowanego konkretnemu inwestorowi (spółce matce) [szerzej na temat istoty i roli funduszu inwestycyjnego pisze E. M. Wrońska, 2013]. Następnie spółka matka zawiązuje spółki komandytowo-akcyjne prowadzące działalność operacyjną. W spółkach tych akcjonariuszem jest fundusz, a komplementariuszem spółka kapitałowa (spółka matka). Wówczas inwestorem pasywnym (akcjonariuszem) jest fizan, a inwestorem aktywnym

(komplementariuszem) spółka kapitałowa (spółka matka). W imieniu spółki kapitałowej (komplementariusza) występuje zarząd spółki matki, który prowadzi sprawy SKA.

Umowa spółki SKA winna przewidywać udział poszczególnych inwestorów w zyskach i stratach. W tym zakresie występuje swoboda zawierania umów i ustalenia zawarte między obydwoma stronami mogą przewidywać, że wygenerowane dochody z działalności gospodarczej prowadzonej przez SKA są w przeważającej części (np. 99%) należne akcjonariuszowi – funduszowi inwestycyjnemu zamkniętemu aktywów niepublicznych. W ten sposób korzyści finansowe z prowadzenia działalności trafiają do funduszu, jako akcjonariusza spółki SKA, podczas gdy stałą pieczę nad spółką zachowuje inwestor zarządzający SKA, czyli zarząd spółki kapitałowej, komplementariusz [Tomczykowski, 2009].

Co istotne, SKA, będąc spółką osobową, nie ma osobowości prawnej, a zatem nie jest podatnikiem podatku dochodowego. Natomiast podatnikami są wspólnicy, czyli spółka matka, będąca komplementariuszem (i osiągająca minimalne dochody z działalności), oraz fizan, będący akcjonariuszem (i zgodnie z zapisami umowy przejmujący przeważającą część dochodów z działalności gospodarczej SKA). W tym kontekście warto zwrócić uwagę na to, że fizan jest zwolniony z opodatkowania podatkiem dochodowym wszelkich osiągniętych przez siebie dochodów [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2011, art. 6 ust. 1 pkt 10]. Zatem przy zastosowaniu konstrukcji grupy kapitałowej wykorzystującej zarówno fizan, jak i SKA można uniknąć płacenia podatku dochodowego, bowiem SKA nie jest płatnikiem podatku od dochodów wygenerowanych w trakcie prowadzenia działalności, a fundusz inwestycyjny jako akcjonariusz jest zwolniony z obowiązku płatności podatku dochodowego od wszelkich osiągniętych dochodów.

Podsumowując powyższe rozważania, warto podkreślić, że podstawową zaletę decydującą o atrakcyjności struktury kapitałowej wykorzystującej SKA stanowi możliwość osiągnięcia pozytywnych efektów związanych z optymalizacją podatkową.

Konieczność zapłaty podatku dochodowego występuje dopiero w momencie wypłaty na rzecz inwestorów środków przez fundusz, gdy wykupuje on certyfikaty w celu ich umorzenia lub likwidacji funduszu. Konieczność zapłaty podatku pojawi się również w przypadku zbycia certyfikatów przez inwestora na rzecz osoby trzeciej. Podstawą do opodatkowania jest wówczas różnica między wartością zbycia a kwotą nabycia certyfikatów inwestycyjnych. Płacony wówczas podatek dochodowy jest podatkiem od zysków kapitałowych.

Zakończenie

Funkcjonowanie grupy kapitałowej wymaga określenia celu oraz sposobu organizacji grupy, który pozwoli realizować ten cel, którym może być optymalizacja podatkowa, a jego osiągnięciu może służyć organizacja grupy wykorzystująca fundusz inwestycyjny zamknięty aktywów niepublicznych oraz spółkę komandytowo-akcyjną.

Spółka komandytowo-akcyjna nie jest podatnikiem podatku dochodowego. Dochody spółki są odnoszone na wspólników w relacji ustalonej w umowie. Jeżeli jednym z akcjonariuszy jest fizan, to dochody z działalności operacyjnej – w części przypadającej na udział fizan – nie są opodatkowane ani na poziomie spółki, ani na poziomie fizan. Fundusze inwestycyjne są zwolnione z obowiązku podatkowego, więc otrzymane przez fizan dywidendy oraz dochody ze sprzedaży akcji czy udziałów czy też dochody ze zbycia nieruchomości nie będą podlegać opodatkowaniu podatkiem dochodowym.

Powyżej opisane przesłanki spowodowały wysoką dynamikę powstawania spółek komandytowo-akcyjnych, bowiem w 3 lata liczba rejestrowanych SKA wzrosła o ponad 100%.

Przydatność zastosowania spółki komandytowo-akcyjnej może jednak ulec zmianie z uwagi na przygotowany przez Ministerstwo Finansów projekt zmian ustaw o podatku dochodowym (od osób fizycznych oraz od osób prawnych). Zakłada on, że to spółka komandytowo-akcyjna (spółka osobowa) stanie się podatnikiem podatku dochodowego (a nie wspólnicy, jak do tej pory było w przypadku wszystkich spółek osobowych).

Bibliografia

1. Helin A. (red.), *Fuzje i przejęcia. Wybrane aspekty integracji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
2. Kreft Z., *Holding. Grupa kapitałowa*, PWE, Warszawa 2004.
3. *Mały Rocznik Statystyczny*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010.
4. *Mały Rocznik Statystyczny*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012.
5. Tomczykowski P., *Inwestycje w FIZ a kwestie podatkowe. Optymalizacja podatkowa*, „Parkiet” z 28.10.2009.
6. Trocki M., *Grupy kapitałowe. Tworzenie i funkcjonowanie*, PWN, Warszawa 2004.
7. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. *Kodeks spółek handlowych* (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych* (tekst jednolity: Dz. U. 2012 Nr 0, poz. 361 z późn. zm.)
9. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. *o podatku dochodowym od osób prawnych* (tekst jednolity: Dz. U. 2011 Nr 74, poz. 397 z późn. zm.).
10. Wrońska E.M., *Wykorzystanie funduszy inwestycyjnych w zarządzaniu grupą kapitałową*, [w:] *Instrumenty kształtowania dochodowości i rentowności przedsiębiorstwa*, J. Duraj (red.), Acta Universitatis Lodzensis, Folia Oeconomica 278, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.

The role of limited joint stock companies in holding operation

In the last five years there has been growing number of limited joint stock companies. It is the result of their usefulness in the tax optimization. It is especially true for capital group of companies (holdings). All incomes earned by limited joint stock company belongs to the owners and income taxes are to be paid by the owners not the company (not by the company). Thus, it is possible to avoid double-taxation.

What's more, it is possible not to pay taxes at all. But it requires the capital group cooperation with investment funds. All earnings gained by investment fund are tax free. Arranging capital group structure by employing limited joint stock companies and investment fund gives an investor opportunity to defer paying income taxes – income taxes are paid after investor selling his participation certificate or after liquidation of investment fund.